

Nov concept per il traffic public
La regenza è pronta d'acceptar in incumbenza correspondentia da deputà Reto Cramer.

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

Redacziun: Via Sommerau 32, 7007 Cuira, tel. 081 255 57 10, redacziun@laquotidiana.ch

■ ENGIADINA

L'organisaziun nun es statta «pel giat»

(pl/nb) Prosmas fin d'eivna vess vairamaing gnü lö la segund'ediziun dal festival da Litteratur a Nairs. Las duos organisaturas, Bettina Vital e Flurina Badel, vaivan il böt da tematisar las bes-chas illa litteratura rumantscha. Causa la situaziun dal coronavirus es il festival da litteratura a Nairs gnü spostà per ün on, e quai süls 26 e 27 marz 2021. La Fundaziun Medias Rumantschas ha fat ün'intervista per scrit cun ünna da las organisaturas, nemp cun Bettina Vital. In quist'intervista s'exprima Vital a regard las experienzas culla prim'ediziun dal festival, a regard l'importanza d'ün festival da litteratura per il rumantsch.

➤ PAGINA 7

■ GRISCHUN CENTRAL

Ruier tar Dia

(fmr/gns) Ferm pertugia digl coronavirus è cunzont igl nord dall'Italia. An Italgia, an ena clostra sa catta er pader Mauro Jöhri, igl anteriour superior digl urden digls caputschigns. Gist ossa ainten chel taimp digl coronavirus vigna pir perscherza a mingin la fraschladad digl carsgang ed igl bagn da mintga veta umana, punctuescha igl pader da Beiva. An chel taimp d'epidemia sa dumondan bagn bliers, noua tgi Dia seia ansomma, menziunescha igl pader da 73 onns. Ruier tar Dia chegl fetscha el cugls sies set cunfrars ainten la clostra aintadem ena val dalla Toscana. Gist an chel taimp digl coronavirus vignan speranza bliers consciaints tge regal da Dia tgi la veta seia, manegia pader Mauro. L'Italgia seia ferm pertugeida digl coronavirus, dantant plaschevel seia cun tge grond angaschamaint tgi medis e persunal da tgrira fetschan igl lour pussebel e lavoroun serius.

➤ PAGINA 10

Far oraziun, chegl fö igl mument pader Mauro Jöhri savens per tots pertutgias digl coronavirus e per lour confamigliars.

■ SURSELVA

Pupi da tualetta ei tschercaus

(fmr/abc) Il december vargou ha Marc B. Bundi presentau ella Culara a Laax ina installaziun ch'el ha fatg cun in artechel dil mintgagi. Ussa, en temps da crisa, semuossa la valur da quel. All'exposiziun d'art «Regiunala19» ha g'artist ch'ei carschiu si a Sagogn presentau l'installaziun «Werte». En egl ei quella pilver dada, ina biala piramida cun 1785 rollas da pupi da tualetta. Tenor l'intenziun digl artist duoi il contemplader seconfuntar cul mund materialistic. Mesjamna ha il «Tagblatt der Stadt Zürich», il fegl official dil marcu, publicau in artechel cul tetel «Die Macht von WC-Papier» e la fotografia dall'installaziun da Bundi.

➤ PAGINA 3

Ulteriur triep da lufs en Surselva?

Mussaments d'in mascal ed ina femella luf sin intschess dallas vischnauncas da Mustér e Medel

DA HANS HUONDER/FMR

■ «Igl ei da supponer ch'ei detti questa primavera ina nova famiglia da lufs sisum la Surselva», di il guardiaselvaschina Arnold Caminada. Ils mussaments persuerter ein clars. Malets fats d'ina fotografia documenteschan numnadamein la preschientscha d'ina femella e d'in mascal en Sursassiala: «Il sedepurtar dils dus animals ei tipics pil temps dalla paregliazun.» Tier la femella settracta ei digl animal F31, il mascal ei buc identifitcaus. Quei fuss il tschnavel triep da lufs el cantun Grischun ed il tierz en Surselva suenter quels dil territor denter Trin e Breil respectiv Sursassa/Mundaun. Gia ussa quenta Caminada, ch'ei cau dalla surviglonza da catscha en Surselva, ch'ei detti denter diesch e 15 lufs ella regiun. Quei diember vegn pia a crescher vinavon, surrut sche las duas familgias existentas han in'ulteriura reproduzium e la nova medemamein. Lu savess il diember da lufs en Surselva praticamein sedubliar uonn. Il davos temps ha ei danovamein dau da-

En Surselva dat ei il mument denter diesch e 15 lufs.

FOTO PARC NAZIUNAL SVIZZER

observaziuns da lufs en Surselva, denter auter l'entschatta da quest'jamna ella vischinonza dil vitg da Pigniu. Tenor Caminada ein ils quater lufs filmai la damaun buca returnai la sera e la notg el medem liug. Edith Specha-Cajochen che ha filmau ils quater lufs di: «Quei ei in eveniment ch'jeu giavischel mai pli.»

➤ PAGINA 3

«Nus stein cheu per vus»

Il persunal dil Spital regiunal Surselva (e da biars auters) ei cheu per nus e mereta in engraziel da cor.

MAD

■ (fmr/sr) Il Spital regiunal Surselva ei semtgau sin ina unda pli gronda da pazients infectai cul coronavirus. Sco Claudia Käch, la directura dil Spital regiunal Surselva,

ha declarau enviers la FMR, quentan ei cun in augment da pazients infectai cul virus. Cu exact sa Käch buca dit, ei seigi grev da far prognos. Experts mondien da quei

anora ch'ins stoppi quintar las proximas duas jamnas cun marcantamein dapli cas en nosa regiun. Ella ha denton era ina buna novitad: «Quest'jamna havein nus saviu re-

laschar igl'emprent pazient infectaus cul coronavirus a casa, el ei pupspei sauns.»

➤ PAGINA 5

5 0013

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226 mail: abo@somedia.ch

9 771424 749004

Prest in niev triep da lufs el territori da Mustér/Medel?

Da Trin ensi entochen sisum la Surselva dat ei il mument denter diesch e 15 lufs

DA HANS HUONDER/FMR

■ Sin fundament da clars indezis eis ei da supponer che la proxima famiglia da lufs vegni ad haver s'iu revier sil territori da Mustér, Medel ni Tujetsch. Observaziuns e malets cun fototrapla suttastrehan quella supposiziun. Sco quei ch'il guardiaselvaschina e cau dalla surveglionza da catscha en Surselva, Arnold Caminada da Vrïn ha detg sin domanda dalla FMR, ein dus lufs – ina femella ed in mascà – vegni registrai sin intschess da Mustér/Medel: «Nus havein fatg observaziuns ed essan era en possess da malets d'ina fototrapla che muossan claramain il sedepurtar dils dus animals. Quel ei tipic pil temps dalla copulaziun. Leutier havein nus mussaments da DNA che confirman ch'ei setracta tier la femella digl animal F31. Igl animal masculin ha buca saviu vegnir identificau.» Sin fundament da quels clars indezis suppona Caminada ch'ei savessi dar ina nova famiglia da lufs en quei territori questa primavera. La femella porta nov jamnas, ils pigns neschan el decours dil mars entochen il marg. Suentar las familias da lufs enconuschantas els territoris dil Cailanda, Trin, Pèz Beverin e Sursaisa/Mundaun fuss quei la tschunavla el cantun Grischun.

Diesch entochen 15 lufs en Surselva Caminada quenta ch'ei detti il mument en Surselva denter diesch e 15 lufs: «Sper la famiglia enconuschantas el territori denter Trin e Pigniu ei quei era la famiglia da Sursaisa/Mundaun. Leutier vegnan segiramein aunc ils dus lufs observai sisum la Surselva ed entgins singuls.» El quenta che dus animals masculins giuven dil triep da Sursaisa/Mundaun vegnan a bandunar lur famiglia uonn ni sil pli tard igl unviern vegnent. In dils lufs

Tenor Arnold Caminada han lufs giuven cun ina vegliadetgna da rodund in onn ina peisa da circa 20 kg. Mascals carschi ora san vegnir entochen 40 kg grevs, femellas entuorn 30 kg. Ein els en peil d'unviern, paran els bia pli gronds che quei ch'els ein effectivamein.

giuven dil territori da Trin/Ringelberg ei vegnius registraus el cantun S. Gagl. Schebein el ei allura returnaus, san ins buca. Ils quater lufs ch'ei vegni filmai l'entschatta da questa jamna ina damaun a Pigniu s'audan tenor Caminada tiel triep dalla vart seniastra dil Rein, pia dil territori denter Breil e Trin/Ringelspiz. Sin l'annunzia da Pigniu hagien ins reagiu immediatamein: «La surveglionza ei stada presenta leu la sera e la notg, mo ils lufs ein buca returnai pli el liug.» Avon cuort ha ei era dau in'observaziun d'in luf ad Uors/Lumnezia: «Quei animal ha scarpau ina damaun in cavriel ella vischinonza dil vitg. Gia da meizdi eis el allura returnaus tier sia preda e la sera eis ei lu

reussiu a nus da spuentar el. Suentar quell'acziun eis el buca returnaus pli.» Sch'in ni plirs lufs setegnien si aschi datter da vitgs, fetschi quei tema a bia gliuud. Lu hagi ei num spuentar ils animals, pergei quels hagien piars nuot datter ni schizun els vitgs.

Informaziun vegn migliurada

Tenor Caminada ha la surveglionza montau in tshuppel cameras automaticas, e quellas han adina puspei registrau lufs. Ins ha pudiu constatar che singuls lufs fan gronds viadis enteifer in di. Dabia datas ha la surveglionza spitgau digl emettur ch'ei vegnius fermaus meiz fevrer vid in luf narcotisau a Sursaisa: «Lentschat-

ta havein nus survegniu las informaziuns giavischadas, mo dapi in temps ei quei buca pli il cass. Probablamein ha igl emettur in defect, pergei il luf viva aunc», constatescha il guardiaselvaschina. In semegliont problem hagien ins giu avon entgins onns cun in emettur el territori da Trin. La finala hagien ins lu anflau igl emettur in onn pli tard. La tschenta per tener igl emettur entuorn il culiez dil luf eri rutta, per gronda part schizun miersa atras. Proximamein migliura igl Uffeci per catscha e pesca dil Grischun l'informaziun publica davart il luf. Silla pagina d'internet ufficala duein las actualitads pertuccont il luf vegnir publicadas regulamein. Sin quella an-

flan ins gia indicaziuns co sedepurtar enviers il luf ni era nua annunziar observaziuns. Tenor Caminada vegnan ils purs orientai successivamein davart novitads che pertuccan la preschientscha dil luf.

■ SENTUPADA CUL LUF

«In eveniment ch'ieu giavischel mai pli»

Il mardis vargou cuort avon las 7.30 ein Edith e Hubertus Spescha-Cajochen da Pigniu daventai perdetg d'in eveniment tut special. «Duront solver ha miu um persequitau da casa anora in animal e manegiau igl empren ch'ei setracti d'ina uolp. Cuort suenter havein nus denton viu quater e prest era constatau ch'ei setractava da lufs», di Edith Spescha-Cajochen enviers la FMR. Ella hagi lu priu spert il telefonin, seigi serendida avon casa e hagi entschiet a filmar. Ils lufs ein allura vegni pli e pli datier e la finala han dus passau la stalla sin ina distanza da sulettamein rodund 20 meters. «Dus lufs ein allura i ensi, dus han priu la via en direziun dil lag da fermada da Pigniu», di Spescha. La tema ch'ella ha giu dils animals ei bein da sentir sil film: «Quei ha veramein fatg tema, surtut perquei che nus savevan buca sch'els prendien la via en stalla tier nos animals. Quei ei stau in eveniment ch'ieu giavischel mai pli.» Ils lufs havevien negina prescha e hagien era buca mussau gronda tema. Sin fundament da quei schaberg ei vegniu montau supplementarmain ina reit cun electricitad dalla vart sut dalla stalla.

La pussonza dil pupi da tualetta

Marc B. Bundi, Sagogn/Turigt, sveglia atenziun cun ina installaziun

■ (fmr/abc) La fin da november 2019 negin che havess sminau in tal scenari. Lu ha gl'artist Marc B. Bundi presentau ella Cularta a Laax ina installaziun cul tetel «valurs». Ussa, en temps da crisa, semuossa l'impurtonza d'in artechel dil mintgagi. Expulsions creativas han ins saviu mirar e percepì il december vargou ella Cularta a Laax. Ella casa da cultura ei stada l'exposiziun «Regiunala19». Marc B. Bundi, carschius si a Sagogn e sesents oz a Turigt, ei staus in dils endisch artists che han presentau ina ni pliras obras. Bundi ha presentau l'installaziun «Wer-te». En egl ei quella pilver dada. Dils numerus visitaders ha in ni l'outer tratg la schuiala, perquei ch'el ha buca giu gust da s'approfondar ella tematica. «Ei quei art?», ein tals sedumandai. Auters ein seconfruntau culla piramida crevada cun material banal. Gl'artist ha evidau da reflectar surlunder. Per la «Regiunala19» a Laax ha il graficher fatg ina biela piramida cun 1785 rollas da pupi da tualetta. Tenor l'intenziun digl artist duei il contemplader seconfruntau cul mund materialistic. L'ovra sereferscha silla piramida dils basegns dil psicolog american Abraham Maslow. Quella ha la medema fuorma ed ei in model per definir e valetar ils basegns existenzials dil carstgoun.

La lavur «Wer-te»/valurs ei semplera ed el medem mument multifara, ella dat

La piramida cun 1785 rollas da pupi da tualetta, ina installaziun d'art che Marc B. Bundi ha presentau il december vargou ella Cularta a Laax, ha survegniu in'actualitad complettamein nova.

en egl, ei estetica, provocativa, divertenta, e lu era critica enviers la societad. Tgei verdads ch'ei zuppadas en ina ta la performace d'art semuossa ussa, en temps d'ina crisa che la generaziun suenter la Secunda Ujara mundiala enconuscheva buca. Strusch ch'il Cussegl federal ha decretau avon duas jamnas las mesiras drasticas, han consuments-rafaders reagiu. Tgei ha s'udiu tiels artechels pli essenzial dil mintgagi, sper la vivonda da basa? L'installaziun da Bundi, exponida ella Cularta a Laax, semuossa actualamein sco pegliasis. Mesjamna eis ella cumparida ed'ediziun dil «Tagblatt der Stadt Zürich». Il fegl uffical dil marcu cumpara en ina ediziun da 109 000 exemplars e vegn distribuiu mintg'jamma a tuttas casadas. Silla pagina 24 san ins leger il tetel «Die Macht von WC-Papier» e mirar silla fotografia dil installaziun. Culla pandemia hagi l'ovra d'art survegniu in'actualitad complettamein nova, san ins leger. El seigi surstaus, con spert che la valur d'in object sappi semidar, s'exprima gl'artist egl artechel dil «Tagblatt der Stadt Zürich». Ellas medias socialas ein videos circulai las davosas jamnas che muossan gliued che sescogna en stizuns pervia d'in pac pupi da tualetta.

Dapi mira pagina digl artist: www.marcbundi.ch

FOTO A. BEELI